

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om medling vid brott

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I propositionen föreslås att det stiftas en lag om medling vid brott. I lagen föreskrivs om den administrativa organiseringen av medlingsverksamheten, statens ersättning för kostnaderna för verksamheten samt om förfarandet vid medling.

Medling vid brott är enligt förslaget en avgiftsfri tjänst, som innebär att det ordnas en möjlighet för parterna att genom en opartisk medlares förmedling mötas i förtrolighet och behandla de psykiska och materiella skador som ett brott orsakat brottsoffret, och att på egen hand försöka komma överens om åtgärder för att gottgöra skadorna.

Medling kan genomföras endast om bägge parter ger sitt medgivande och kan förstå vad medling och de lösningar som man kommer fram till innebär. En part har rätt att när som helst ta tillbaka sitt medgivande och medlingen måste då omedelbart avbrytas.

Enligt förslaget skall medling kunna användas förutom vid brott också i sådana tvistemål där åtminstone den ena parten är en privatperson. I övrigt begränsar inte förslaget de typer av ärenden som kan behandlas genom medling. I sista hand bedömer den medlingsbyrå som producerar medlingstjänsten om ett brott eller ett tvistemål lämpar sig för medling. Pågående behandling i eller ett avgörande av en polis- eller åklagarmyndighet eller en domstol utgör inget hinder för medling.

Den allmänna ledningen, styrningen och övervakningen av medlingsverksamheten skall höra till social- och hälsovårdsministeriet. I lagen föreskrivs

också om en delegation för förlikning i brottmål som inrättas för styrningen, uppföljningen och utvecklandet av verksamheten på riksnivå.

Länsstyrelserna ansvarar för ordnandet av tjänsterna så, att de skall finnas tillgängliga i hela landet. Tjänsterna produceras i regel på basis av uppdragsavtal. Länsstyrelsen ingår ett avtal med en kommun eller en annan offentlig eller privat tjänsteproducent. Om ett avtal inte kommer till stånd i ett område, producerar länsstyrelsen tjänsterna med hjälp av personal som den anställer eller på något annat sätt som den anser lämpligt.

Den som producerar medlingstjänsterna upprätthåller en medlingsbyrå. Medlingsuppgifterna sköts i regel av frivilliga medlare under den vid medlingsbyrån anställda yrkesutbildade personalens handledning och tillsyn.

Tjänsteproducenten har rätt att i ersättning för kostnaderna för produktionen av tjänsterna få statsersättning som betalas på kalkylmässiga grunder. Ersättningens sammanlagda belopp skall enligt förslaget fastställas årligen till ett belopp som motsvarar de kostnader som i genomsnitt beräknas uppkomma av upprätthållandet av medlingsbyråerna och en ändamålsenlig produktion av tjänsterna.

Lagen avses träda i kraft så snart som möjligt efter det att den har antagits och blivit stadfäst. Tjänsterna skall dock ordnas på det sätt som avses i förslaget fr.o.m. ingången av mars 2006.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	2
ALLMÄN MOTIVERING	4
1. Inledning.....	4
2. Nuläge.....	5
2.1. Lagstiftning och praxis.....	5
2.1.1. Styrningen och utvecklandet av verksamheten.....	5
2.1.2. Nuläge.....	5
2.2. Internationell utveckling och internationellt samarbete samt lagstiftningen i andra länder	6
2.2.1. Internationell utveckling och internationellt samarbete.....	6
2.2.2. Ordnandet av medling i några euro- peiska länder	7
Österrike	7
Belgien	7
Frankrike	7
Tyskland	8
Storbritannien.....	8
2.2.3. Ordnandet av medling i övriga Norden	8
Danmark	8
Sverige	8
Norge	9
2.3. Bedömning av nuläget.....	10
3. Målsättning och de viktigaste förslagen.....	10
3.1. Målsättning.....	10
3.2. De viktigaste förslagen	10
3.2.1. Lagens syfte samt innehållet i och förutsättningarna för medling vid brott.....	10
3.2.2. Ordnande, produktion och finansiering av tjänsterna.....	11
3.2.3. Den allmänna ledningen, styrningen och övervakningen av medlingsverksamheten	12
3.2.4. Ärenden som behandlas genom medling	12
3.2.5. Förslag angående förfarandet vid medling.....	12
Allmänt	12
Barns och deras vårdnadshavares ställning vid medling	12
Sekretess	13
4. Propositionens konsekvenser	14
4.1. Ekonomiska verkningar och konsekvenser i fråga om organisation och personal	14
4.2. Konsekvenser för olika medborgargrupper ställning.....	14
5. Beredningen av propositionen.....	15
5.1. Beredningsskeden och beredningsmaterial	15
5.2. Remissutlåtanden.....	15

DETALJMOTIVERING	17
1. Lagförslag	17
2. Närmare bestämmelser	26
3. Ikraftträdande	26
LAGFÖRSLAG	27
Lag om medling vid brott	27

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

Medling vid brott är ett parallellt eller kompletterande förfarande till domstolsförfarande som används för att avgöra frågor som ansluter till brott och mindre tvistemål. Vid medling försöker parterna med hjälp av en medlare nå en överenskommelse om skadestånd eller något annat sätt att gottgöra den kränkta parten. Gottgörelsen som riktas till brottsoffret och gärningsmannens aktiva ansvarstagande för följderna av gärningen kan också anses vara medlingens främsta mål.

Medlingsverksamheten har sitt ursprung i USA, där man började införa och utveckla medling vid brott i början av 1970-talet. Senare har medling vid brott blivit vedertagen praxis också i många europeiska länder. I Finland inleddes verksamheten 1983 i Vanda. Medlingsverksamhet som ordnas frivilligt av kommunen har spritt sig så att medling numera förekommer i cirka hälften av Finlands kommuner.

Medling har ansetts vara en bra metod i synnerhet när det gäller brott och skadegörelse som unga personer gör sig skyldiga till. Till en början koncentrerade sig medlingsverksamheten också på sådana brott, men småningom har den utvidgats till brott som begås av vuxna och till mindre tvister. Samtidigt har de fall som kommer till medling blivit mångsidigare och mer komplicerade. Detta ställer nya krav såväl på medlarnas färdigheter som på organiseringen av verksamheten.

Medling vid brott har befast sin ställning i det finska samhället, men under de senaste åren har verksamhetens spridning till nya områden avstannat och t.o.m. gått tillbaka. För att tjänsterna skall vara tillgängliga i hela landet kan verksamheten inte enbart grunda sig på att kommunerna frivilligt och med egna krafter upprätthåller verksamheten. I de kommuner där medling förekommer har den organiserats på mycket olika sätt, vilket inverkar på tjänstens faktiska tillgänglighet

och kvaliteten på medlingen.

Medling har idag allt större betydelse för polisens, åklagarens och domstolarnas beslut, eftersom medling 1997 blev en grund för beslut om åtalseftergift och för beslut att inte döma ut straff. Med tanke på likabehandlingsprincipen och rättssäkerheten är det viktigt att medborgarna oberoende av boningsort har samma möjligheter att anlita medling. Också polis- och åklagarmyndigheterna borde alltid efter egen prövning kunna hänvisa ett fall till medling.

Bl.a. med anledning av det ovan sagda har det framkommit ett behov att utvidga medlingsverksamheten så att den blir riksomfattande och säkerställa sådana enhetliga förfaranden som tillämpas för närvarande.

I det regeringsprogram som lades fram av Matti Vanhanens regering konstateras att medlingsverksamheten skall permanenteras och tillgången till medling tryggas på lika grunder i hela landet. Frågan behandlades redan i programmet för Paavo Lipponens II regering, där det konstaterades att medlingssystem skall utvecklas som en del av de barnskyddsåtgärder som tillämpas i fråga om barn och unga under 15 år som begår brott. I mål- och verksamhetsprogrammet för social- och hälsovården 2000—2003 ingick en rekommendation, enligt vilken social- och hälsovårdsministeriet och justitieministeriet bereder förslag till åtgärder som skall säkerställa tillgången medlingstjänster när det gäller brott och tvister i hela landet.

Delegationen för rättsskyddsärenden överlämnade i juli 2003 ett utlåtande till statsrådet, i vilket delegationen fäster statsrådets uppmärksamhet vid att medlingsverksamheten borde bli riksomfattande.

Också en av justitieministeriet tillsatt kommission för utredning av ungdomsbrottsligheten tog i sitt betänkande (Kommittébetänkande 2003:2) ställning till behovet av lagstiftning om

medlingsverksamhet. Enligt betänkandet förutsätter redan likabehandlingen av medborgarna att medling oberoende av boningsort är tillgänglig för alla och att förfarandet är enhetligt i hela landet.

Behovet av att utveckla verksamheten med medling vid brott har också uppmärksamats på internationell nivå. Europarådets ministerkommitté godkände i september 1999 en rekommendation, nr R (99) 19, om medling vid brott. I bilagorna till rekommendationen behandlas bl.a. de allmänna principer som gäller vid medling, vilka egenskaper som krävs av en medlare samt vilka förfaranden som skall iakttas vid medling. Enligt rekommendationen skall medling vid brott vara en allmänt tillgänglig tjänst som skall underlättas genom lagstiftning. Liknande synpunkter har också lagts fram av Förenta nationerna i det ekonomiska och sociala rådets (ECOSOC) resolution 2002/12 (Basic principles on the use of restorative justice programmes in criminal matters).

När riksdagen godkände regeringens proposition med förslag till statsbudget för 2005 förutsatte den att regeringen i början av riksmötet 2005 avlåter en proposition med förslag till lag om ordnandet av medling vid brott. Samtidigt förutsatte riksdagen att de anslag som behövs för detta skall beaktas i den tilläggsbudget som avläts våren 2005.

2. Nuläge

2.1. Lagstiftning och praxis

2.1.1. Styrningen och utvecklandet av verksamheten

Systemet med medling vid brott har inte reglerats i gällande lagstiftning. I praktiken styrs verksamheten av den handbok för medlare i brott- och tvistemål (Handböcker 39, 1999) som publicerats av forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården (Stakes).

För utvecklandet av en riksomfattande medlingsverksamhet gav statsrådet den 27 februari 2003 en förordning om delegationen

för förlikning i brottmål (165/2003). Enligt förordningen finns delegationen i anslutning till social- och hälsovårdsministeriet och den tillsätts av statsrådet för tre år i sänder. Delegationen är ett samarbetsorgan mellan de förvaltningsområden och andra instanser som närmast berörs av medlingsverksamheten. Dessa är socialförvaltningen, justitieförvaltningen, domstolsväsendet, åklagarväsendet, polisförvaltningen, länsstyrelsen, de inrättningar som ordnar medling, organisationer och medlare.

Delegationen för förlikning i brottmål skall följa och utvärdera verksamhetens utveckling samt göra utvecklingsförslag, främja samarbetet mellan olika förvaltningsområden, organisationer och övriga medverkande, göra upp riktlinjer för innehållet i verksamheten som kan användas som anvisningar i verksamheten, följa den internationella utvecklingen och delta i internationellt samarbete, samt utföra andra uppgifter som bestäms av social- och hälsovårdsministeriet för uppnående av delegationens mål.

2.1.2. Nuläge

Det har inte tills vidare insamlats några täckande årliga statistiska uppgifter om medlingsverksamheten. Den första riksomfattande utredningen om medlingsverksamheten gjordes 2000 av utredare Juhani Iivari, som tillsatts av social- och hälsovårdsministeriet, och publicerades i en rapport om organiseringen av medling i brott- och tvistemål på riksnivå (SHM 2000:27). Utredningen baserar sig på uppgifterna för 1999. Uppgifterna uppdaterades 2003 med hjälp av en kommunenkät som genomfördes av Stakes. I det följande granskas med hjälp av de ovan nämnda utredningarna medlingsverksamhetens utbredning, antalet medlingar och på vilka sätt medling har ordnats.

Under de senaste åren tycks medlingsverksamheten i Finland ha gått tillbaka. År 1999 hade 255 kommuner

beredskap för att ordna medling, men endast 217 kommuner erbjöd medling 2003. Tar man antalet medlingsfall är förändringen ännu tydligare. År 1999 hänvisades 4 573 fall till medling, men 2003 hade antalet sjunkit till 3 046.

Medlingsverksamheten har också koncentrerats till vissa områden. Medlingsbyråerna i kommunerna i huvudstadsregionen (Helsingfors, Esbo och Vanda) skötte över en tredjedel av alla fall som behandlades vid medling.

Kommunerna har ordnat medlingsverksamheten på olika sätt. En del kommuner har inrättat en egen medlingsbyrå, en del köper tjänsten av en annan kommun eller av en organisation, medan kommunens tjänsteinnehavare sköter medlingsverksamheten som ett särskilt uppdrag i en del kommuner.

År 2003 var det vanligaste sättet att kommunen köpte medlingstjänster (knappt 29 procent av kommunerna). Det följande vanligaste sättet var att tjänsteinnehavare inom social- eller ungdomsförvaltningen skötte medlingsverksamheten som en bland övriga uppgifter som de skötte enligt sina befattningsbeskrivningar (cirka 25 procent av kommunerna). År 1999 hade 34 kommuner en egen medlingsbyrå, men 2003 fanns det endast 27 byråer som upprätthölls av kommunerna. Knappt 14 procent av kommunerna meddelande att de hade organiserat medlingen på något annat sätt. I dessa kommuner var det vanligaste sättet att medlingen genomfördes med frivilliga krafter.

Initiativet till medling togs oftast av polis eller åklagare. Dessa hade tagit initiativet i över 90 procent av alla de fall som hänvisats till medling.

I de flesta fall sköts den egentliga medlingsprocessen av frivilliga medlare, som i regel får en ersättning för de kostnader som medlingen medför. Antalet frivilliga medlare har minskat under de senaste åren. År 1999 fanns det 916 frivilliga medlare, men 2003 var antalet endast 603.

Den största delen (95 procent) av de fall som hänvisades till medling var brott, och av dessa var majoriteten brott som faller under allmänt åtal. Den största andelen av brotten

som hänvisades till medling var misshandelsbrott (45 procent), medan en tiondedel var stöld och en femtedel skadegörelse. Andra typer av brott var bl.a. olovligt tillgrepp samt ärekränkning och bedrägeri. Tvisternas andel var fem procent.

Av gärningsmännen var 15 procent barn under 15 år. Andelen gärningsmän under 21 år var sammanlagt 56 procent. Medling inleddes i ca 90 procent av de fall som hänvisades till medling. Av dessa nåddes ett avtal i 96 procent av fallen, och avtalet fullgjordes i över 80 procent av fallen.

2.2. Internationell utveckling och internationellt samarbete samt lagstiftningen i andra länder

2.2.1. Internationell utveckling och internationellt samarbete

Modellerna för medling vid brott i den form verksamheten har idag utvecklades i USA i början av 1970-talet. Försöksverksamhet med medling spridde sig till Europa i början av 1980-talet, först inleddes försöken i Norge, Finland, Tyskland och Storbritannien. Verksamheten expanderade snabbt och ett internationellt samarbete mellan länder i Europa genomfördes närmast i form av seminarier och konferenser. Förutom medling vid brott spred sig också andra former av medling i synnerhet under 1990-talet. I några länder i Europa började man bl.a. tillämpa skolmedling, familjerådslag och social medling. Social medling avser konfliktlösning mellan etniska grupper och mellan etniska grupper och majoritetsbefolkningen. För de ovan nämnda medlingsmetoderna började man använda den gemensamma benämningen reparativ rättvisa (Restorative Justice).

Samarbetet mellan de olika länderna fick en ny organiserad form 1999 när Det europeiska forumet för medling mellan brottsoffer och förövare och reparativ rättvisa (European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice) inrättades. Organisationens uppgift är att förmedla kunskap om och erfarenheter av medlingsverksamheten i olika länder och

stödja inledandet av försök med medling i de forna östeuropeiska länderna. Organisationens synligaste verksamhet är europakonferensen om reparativ rättvisa som ordnas vartannat år.

Som bäst pågår ett fyraårigt (2003—2006) s.k. COST Action A21-projekt som 19 länder i Europa deltar i. Projektet har bl.a. till uppgift att jämföra de medlingsprocesser som tillämpas vid brott i olika länder, utreda förhållandet mellan de förfaranden som tillämpas vid reparativ rättvisa och inom det straffrättsliga systemet och lagstiftningen, främja forskningen inom området och utreda teoretiska frågor i anslutning till reparativ rättvisa.

Europaforumet för medling och COST Action A21-projektet har i huvudsak koncentrerat sig på utveckling och forskning rörande medling vid brott och skapat samarbetskontakter med andra internationella organisationer. Finland deltar aktivt i de båda organisationerna. Dessutom deltar Finland i den nordiska organisationen Nordisk Forum for Megling og Konflikthåndterings verksamhet.

2.2.2. *Ordandet av medling i några europeiska länder*

Österrike

Österrike hör till de ledande länderna när det gäller medling vid brott. Verksamheten inleddes vid mitten av 1980-talet. Den grundar sig på en lag om ungdomsbrottslighet från 1988 och en lag om straffprocessen.

Åklagarens ställning är central när det gäller att välja ut fall som är lämpliga för medling. I princip kan alla typer av brott hänvisas till medling. Undantag utgör endast brott som leder till offrets död, som inte kan behandlas i medlingsförfarande.

Medlingen organiseras av särskilda ATA-byråer (Aussergerichtlicher Tatausgleich). Lokalt ordnas medlingen av en organisation som upprätthåller ett nätverk av medlingsbyråer som i det närmaste täcker hela landet.

De lokala medlingsbyråerna ansvarar för

utbildandet och rekryteringen av medlare. Medlingen sköts helt och hållet av anställda yrkesmedlare och frivilligarbete förekommer inte som i de flesta andra länder. Av medlarna förutsätts erfarenhet av socialt arbete samt socialarbetar-, jurist-, psykolog- eller sociologkompetens eller motsvarande utbildning.

Medlingsverksamheten har garanterats en årlig finansiering i statsbudgeten.

Belgien

I Belgien inleddes medlingsverksamheten i slutet av 1980-talet på initiativ från medborgarorganisationer som arbetade med unga lagöverträdare. Medlingsverksamheten som riktar sig till unga lagöverträdare har dock inte vunnit större spridning. Orsaken anses framför allt vara avsaknaden av en referensram som grundar sig på lag. Belgien avviker från de flesta andra länder i Europa i det avseendet att medlingsfallen oftare gäller vuxna lagöverträdare än unga. Medlingen har ökat kraftigt särskilt efter 1994, då lagstiftningen om straffrättslig medling trädde i kraft.

Den straffrättsliga medlingsverksamheten är organiserad så, att det är den allmänna åklagarens uppgift att hänvisa lämpliga mål till medling och att övervaka medlingsverksamheten. Den egentliga medlingen sköts av socialarbetare och kriminologer som arbetar vid åklagarmyndigheten.

På grund av det hårda arbetsstrycket har den straffrättsliga medlingsverksamheten närmast blivit en administrativ kanal för ingående av avtal och inte direkt ett sätt att öka parternas förståelse för varandra.

Justitieministeriet svarar för kostnaderna för den straffrättsliga medlingen.

Frankrike

I Frankrike inleddes medlingsverksamheten vid mitten av 1980-talet och de legislativa grunderna för verksamheten infördes 1993. Medlingsverksamheten är fast bunden till rättsväsendet. Både åklagaren och domstolen kan hänvisa fall enligt prövning till medling.

Den egentliga medlingen organiseras av organisationer och privatpersoner som har registrerat sig som medlare. Bägge kan få statsfinansiering efter att ha gjort en ansökan till allmänna åklagaren.

I lagen ställs inga kompetenskrav på medlarna. Cirka en tredjedel av organisationernas medlingsverksamhet sköts av anställd personal. För resten svarar frivilliga medlare.

Om finansieringen av verksamheten föreskrivs i en förordning, som fastställer att rättsväsendet skall svara för kostnaderna för verksamheten. I förordningen föreskrivs noga om vilka belopp den som ordnar medling kan få ersättning för.

Tyskland

I Tyskland inledde rättshjälpsbyråerna 1984 några försöksprojekt med medling, av vilka de flesta gällde unga lagöverträdare. I och med projekten ökade medlingen snabbt bland unga lagöverträdare, men i fråga om vuxna har utvecklingen varit långsammare.

Åklagaren eller domaren kan hänvisa ett mål till medling. Försök att nå förlikning nämns som en grund för att man skall avstå från åtgärder eller för ett lindrigare straff. I praktiken är det åklagarna som hänvisar flest mål till medling. Majoriteten av åklagarna förhåller sig dock reserverat till medling och den största delen av de mål som kommer till medling förmedlas av en liten minoritet bland åklagarna.

Medlingen har organiserats på olika sätt i olika delstater. År 1988 utfärdades dock en allmän anvisning för hela förbundsstaten. Under 1990-talet utfärdade också flera delstater anvisningar till stöd för medlingsverksamheten. Det finns inga formella kompetenskrav för medlarna.

Det finns inget enhetligt system för finansieringen medlingsorganisationerna. En stor del av organisationerna hör till den offentliga sektorn, t.ex. till den sociala servicen inom rättsväsendet, och finansieras med offentliga medel.

Storbritannien

Medlingsverksamheten inleddes i

Storbritannien under 1980-talets första hälft i några lokala projekt.

I dag finns det 46 organisationer som erbjuder medlingstjänster, av vilka de flesta koncentrerar sig på medling i brottmål. Även om det finns flera medlingsprojekt i landet, har endast ca 15 procent av medborgarna tillgång till medlingstjänster. Medlingsverksamheten har hittills spritt sig långsamt, men en lagreform som godkändes 1998 skapar nya förutsättningar för att utveckla verksamheten i synnerhet när det gäller unga lagöverträdare.

I del flesta medlingsorganisationerna ansvarar en anställd person för verksamheten, medan den egentliga medlingen sköts av frivilliga. I vissa organisationer har man börjat betala ersättning till medlarna, men i de flesta organisationerna verkar medlarna på frivillig basis utan ersättning. Den största delen av medlarna har någon form av yrkesutbildning.

En del av medlingsbyråerna finns i anslutning till lagstadgade organisationer och får sin finansiering via deras budget. De organisationer som fungerar på frivillig basis måste däremot offra en stor del av sina resurser på medelanskaffning.

2.2.3. Ordlandet av medling i övriga Norden

Danmark

I Danmark genomfördes 1997–2002 ett försök med medling som finansierades av justitieministeriet. Till försöksområdet hörde 19 kommuner med sammanlagt 400 000 invånare. Området omfattade tre polisdistrikt.

I huvudsak är det polisen som hänvisar fall till medling. Över hälften av medlingarna har gällt misshandel. Inbrottens och stöldernas andel har varit ca 10 procent. Dessutom har medlingsfallen gällt bl.a. trafikförseelser, hot, sexualbrott och familjevåld.

Medlingsarbetet har utförts av frivilliga medlare på egen tid mot ersättning.

Sverige

Av Sveriges 280 kommuner finns det

medlingsverksamhet i 50 kommuner. Medling förekommer i huvudsak bland unga.

På 1990-talet inleddes en försöksverksamhet med medling i 35 kommuner. Projektet gällde endast 15–17 åringar. De flesta medlarna var socialarbetare. De frivilliga medlarnas andel av samtliga medlare var endast ca 15 procent.

Projektets utredare överlämnade sitt betänkande i december 2000. I betänkandet konstaterades att medlingen var nyttig särskilt när det gäller unga lagöverträdare och rekommenderades att användningen av medling utvidgas. Ju allvarigare brott desto större betydelse visade sig medlingen ha haft för brottsoffret. Med tanke på rättvisepincipen och likställighetsprincipen ansåg utredaren att medlingsverksamheten bör regleras i lag, men eftersom medling är en verksamhet under utveckling, bör verksamheten inte regleras i detalj. I betänkandet föreslås att man i första skedet skall lagstifta om en allmän ram för medling när det gäller unga lagöverträdare. Vilka fall som lämpar sig för medling skall enligt betänkandet inte begränsas på förhand.

Betänkandet resulterade i en lag [Lag (2002:445) om medling med anledning av brott] som trädde i kraft den 1 juli 2002. Lagen är till karaktären en ramlag för den offentliga medlingsverksamheten. Avsikten med lagen är att säkerställa rättssäkerheten vid den medling vid brott som ordnas av kommunen eller staten.

I lagen avses med medling att en gärningsman och en målsägande möts inför en medlare för att tala om brottet. Avsikten med medlingen är att gärningsmannen skall få ökad insikt om brottets konsekvenser och att offret ges möjlighet att bearbeta sina upplevelser.

Lagen gäller gärningsmän i alla åldrar, men om gärningsmannen är under tolv år får medling ske endast om det finns synnerliga skäl. Medling skall vara frivillig för bägge parter. Medling har inte begränsats till vissa typer av brott, utan det avgörande är om gärningen i det aktuella fallet framstår som lämplig för medling. Medling är möjlig i alla skeden av rättsprocessen.

Norge

Norge var det första landet i världen som lagstiftade om medling i en separat lag (lov om megling i konfliktråd). Lagen stiftades 1991 och den baserar sig på erfarenheterna från flera försök som genomförts fr.o.m. 1981. Med stöd av lagen utvidgades medlingsverksamheten så att den täcker hela landet.

I lagen föreskrivs både om den administrativa organiseringen och om medlingens innehåll. Grundprinciperna i lagen är frivillighet, obundenhet och likvärdig behandling av medborgarna vid medling. Medling kan förekomma både i civil- och brottmål. Målet för medlingen är särskilt att förebygga brottslighet bland ungdomar och att reagera tydligt och snabbt på brott som begås av unga.

Ett fall kan hänvisas till medling av på åklagarens, polisens eller parternas initiativ. I fråga om brott beslutar åklagaren och i fråga om civilmål chefen för medlingsbyrån om ett fall lämpar sig för medling.

Justitieministeriet administrerar medlingsverksamheten. Enligt lagen skall varje kommun ha en medlingsnämnd. En nämnd kan också vara gemensam för flera kommuner. Medlingsnämnderna har nyligen organiserats i 25 polisdistrikt och deras verksamhet täcker 435 kommuner. Nämnderna leds av för uppgiften anställda medlingssamordnare.

I anslutning till justitieministeriets riksomfattande medlingsbyrå har det inrättats ett utbildningsnämnd (training council), som består av fem specialutbildade medlingsnämndsledare och företrädare för universitetets pedagogiska institution. Utbildningsnämnden ansvarar för ordnandet av medlarnas utbildning på riksnivå samt för utbildningens innehåll och kvalitet.

Den egentliga medlingen sköts av lekmän som utses för uppdraget och som inte omfattas av behörighetskrav när det gäller yrkesutbildning. Medlarna utses för uppdraget för fyra år i sänder, och de får timlön samt kostnadsersättning. Omkring 700 personer verkar som medlare runt om i landet. Medlarna utses vanligen av en kommitté bestående av tre personer, en

representant för polismyndigheten, en åklagare och medlingssamordnaren.

Medlingsverksamheten finansieras av justitieministeriet. Invånarantalet i verksamhetsområdet används i princip som grund för finansieringen av medlingsbyråerna. Vissa kommuner använder också egna medel utöver statens finansiering. För medborgarna är medlingsverksamheten kostnadsfri.

2.3. Bedömning av nuläget

Finland hör till föregångarna inom utvecklandet av medling vid brott. I internationell jämförelse är det finska medlingssystemet väl utvecklat och det har också uppnått en etablerad ställning i samhället.

Medlingsverksamheten i Finland har framför allt koncentrerat sig på medling vid brott och särskilt brott som begåtts av barn och unga. Medlingen erbjuder en beaktansvärd möjlighet att utveckla ungdomars ansvarskänsla, förebygga återfallsbrottslighet och avbryta en begynnande brottskarriär. En slutrapport från social- och hälsovårdsministeriets forskningsprojekt om medling vid brott som har begåtts av barn under 15 publicerades i början av 2005 (SHM. Publikationer 2005:3).

Till det nuvarande systemet med medling vid brott som inte regleras genom lag ansluter sig vissa problem och det har därför visat sig vara nödvändigt att det stiftas en lag om medling vid brott.

Befolkningen är inte jämställd när det gäller tillgången till medlingstjänster, eftersom långt ifrån alla kommuner har kunnat ordna medling. Medlingsverksamheten kommer inte att öka i större grad inom den närmaste tiden, om ordnandet av medling fortsättningsvis är beroende av kommunernas frivillighet och ekonomiska möjligheter. Det finns snarare en fara att verksamheten minskar, vilket det också redan finns tecken på.

Det har upplevts som ett problem att kommunerna får svara för kostnaderna för medlingsverksamheten, trots att det är

statsförvaltningen som till stor del drar nytta av verksamheten. Detta är fallet när brott som annars skulle fordra behandling vid åklagarmyndigheten och i domstolsväsendet kan skötas genom medling.

Slutresultatet av medlingen kan i betydande grad påverka partens rättsliga ställning. Medling kan vara av betydelse bl.a. när åklagaren överväger att inte väcka åtal. Förlikning har också tagits in i lagen som en strafflindringsgrund i samband med revideringen av lagstiftningen om straffrättens allmänna grunder (lag om ändring av strafflagen 515/2003). Därför är det viktigt att utöver att säkerställa medlingstjänsternas tillgänglighet på riksnivå också säkerställa tjänsternas kvalitet samt att man vid medling följer sådana enhetliga förfaranden som i tillräcklig grad beaktar deltagarnas rättssäkerhet.

3. Målsättning och de viktigaste förslagen

3.1. Målsättning

Målet för propositionen är att utvidga användandet av medling vid brott så att verksamheten täcker hela landet och att klienterna har tillgång till en högklassig medlingstjänst oberoende av boningsort.

Målet är också att säkerställa en tillräcklig finansiering av medlingsverksamheten med statens medel, ordna ledningen, styrningen och övervakningen av verksamheten på riksnivå samt skapa förutsättningar för en långsiktig uppföljning och utveckling av verksamheten.

Ett syfte med propositionen är också att förenhetliga de förfaranden som följs vid medling och se till att de deltagandes rättssäkerhet beaktas i tillräcklig grad under medlingsprocessen.

3.2. De viktigaste förslagen

3.2.1. Lagens syfte samt innehållet i och förutsättningarna för medling vid brott

I propositionen föreslås att det stiftas en lag om medling vid brott. I lagen föreskrivs om

den administrativa organiseringen av medlingsverksamheten, statens ersättning för kostnaderna för verksamheten samt förfarandet vid medling.

Vid medling har offret och gärningsmannen möjlighet att mötas enskilt och behandla de psykiska och materiella skador som brottet orsakat brottsoffret i en opartisk medlares närvaro. Medlingen ger gärningsmannen en möjlighet att ta ansvar för sin gärning. Målet är att åstadkomma en förlikning och en överenskommelse som tillfredsställer bägge parter om på vilket sätt gärningsmannen skall gottgöra och kompensera offret för den skada han eller hon har orsakat offret, eller på vilket sätt man annars kan lösa sådana frågor i anslutning till brottet som parterna kan komma överens om.

Medlarens uppgift är att verka som en förmedlare mellan parterna. Medlaren skall inte lösa meningsskiljaktigheterna mellan parterna, utan hjälpa dem att själv lösa dem.

Skuldfrågan avgörs inte vid medling. Om medlingen gäller ett brott som faller under allmänt åtal, avgörs alltid skuldfrågan genom åtalsprövning eller i domstolsförfarande. Detsamma gäller också målsägandebrott, om inte målsäganden avstår från sitt straffyrkande t.ex. som en följd av medlingen.

Deltagandet i medling är frivilligt för bägge parter. En förutsättning för medling är dessutom att parterna är tillräckligt mogna för att förstå medlingen och de avgöranden som träffas under medlingen. En part kan när som helst återta sitt medgivande och då skall medlingen omedelbart avbrytas.

3.2.2. *Ordnande, produktion och finansiering av tjänsterna*

I propositionen föreslås att länsstyrelserna skall ansvara för ordnandet av tjänsterna så, att de finns tillgängliga och ändamålsenligt ordnade i hela landet. Tjänsterna skall i regel produceras enligt uppdragsavtal på samma sätt som skuldrådgivningstjänsterna produceras enligt lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning (713/2000). Länsstyrelsen ingår ett avtal med kommunen eller en annan offentlig eller privat

tjänsteproducent. Om ett uppdragsavtal undantagsvis inte kommer till stånd i ett område, producerar länsstyrelsen tjänsterna med hjälp av personal som den anställer eller på något annat sätt som den anser lämpligt.

Länsstyrelserna skall ha en framträdande roll också när det gäller utvecklandet av verksamheten. Deras uppgift skall bl.a. vara att sköta ordnandet av kompletterande utbildning för personer som deltar i medlingsverksamheten.

Den som producerar tjänsterna skall upprätthålla en medlingsbyrå. Detta gäller både producenter som ingått ett uppdragsavtal med länsstyrelsen och länsstyrelsen i de exceptionella fall då länsstyrelsen själv måste stå för produktionen av tjänsterna. Avsikten är att medlingsbyrån har en med avseende på verksamhetsområdets storlek tillräckligt stor utbildad personal för att byrån på ett ändamålsenligt sätt kan sköta sitt uppdrag. Medlingsbyråns uppgift är närmast att skapa förutsättningar för genomförandet av medling. De egentliga medlingsuppgifterna skall som för närvarande i huvudsak skötas av frivilliga medlare under medlingsbyråns handledning och övervakning, men också personer som hör till medlingsbyråns personal skall kunna verka som medlare, i synnerhet i situationer då en lämplig frivillig medlare inte finns tillgänglig.

Kostnaderna för produktionen av tjänsterna skall ersättas med statens medel. Ersättningsens sammanlagda belopp skall enligt förslaget fastställas årligen till ett belopp som motsvarar de kostnader som i genomsnitt beräknas uppkomma av upprätthållandet av medlingsbyråerna, en ändamålsenlig produktion av tjänster samt den utbildning som skall ordnas för personer som deltar i medlingsverksamheten. Tjänsteproducenten skall ha rätt att i ersättning för de kostnader som uppkommer vid produktionen av tjänsterna få en ersättning av staten som betalas enligt kalkylmässiga grunder. När storleken på ersättningen bestäms beaktas invånarantalet, arealen samt brottlighetssituationen i det verksamhetsområde som fastställts i avtalet.

3.2.3. *Den allmänna ledningen, styrningen och övervakningen av medlingsverksamheten*

Medlingsverksamheten tangerar fler ministeriers uppgifter, men ansluter sig främst till justitieministeriets och social- och hälsovårdsministeriets ansvarsområde. De direkta rättsliga verkningarna av medlingen framkommer i huvudsak inom det straffrättsliga påföljdssystemet. Ur denna synvinkel vore en administrativ placering av verksamheten inom justitieministeriets förvaltningsområde motiverad. I Finland har dock medlingsverksamheten från början nära anslutit sig till det sociala arbetet, förebyggande av marginalisering och i synnerhet barnskyddssektorn. Social- och hälsovårdsministeriet har från början haft huvudansvaret för utvecklandet av medlingsverksamheten på riksnivå. Därför föreslås i propositionen att den allmänna styrningen, ledningen och övervakningen av medlingsverksamheten skall höra till social- och hälsovårdsministeriet.

I anslutning till ministeriet verkar också i fortsättningen delegationen för förlikning i brottmål, om vars uppgifter och sammansättning det föreskrivs närmare om genom förordning av statsrådet.

3.2.4. *Ärenden som behandlas genom medling*

Medlingsverksamheten har i praktiken i första hand kommit att gälla brott, men också mindre tvistemål har i någon mån behandlats genom medling. Enligt förslaget skall samma praxis följas också i fortsättningen, även om man vid beredningen av lagen särskilt har betonat omständigheter som hänför sig till brott.

Genom medling skall det i princip vara möjligt att behandla vilken typ av brott som helst oberoende av brottsrubricering. Medling kan ske såväl vid brott som faller under allmänt åtal som vid målsägandebrott. Behandling i eller ett avgörande av en polis- eller åklagarmyndighet eller en domstol utgör inget hinder för medling. Medlingsbyrån avgör från fall till fall om ett ärende är lämpligt för medling.

I praktiken är det i huvudsak polisen eller åklagaren som hänvisar brott till medling. Dessa myndigheters prövning påverkar i hög grad vilka typer av brott som kommer till medling. Delegationen för rättsskyddsärenden har ansett att det behövs anvisningar som riktar sig till åklagarmyndigheten och föreslagit att justitieministeriet och riksåklagarämbetet tillsammans skall utarbeta sådana anvisningar.

Förutom brott skall också sådana tvistemål där åtminstone en part är en privatperson kunna behandlas genom medling. Det innebär att t.ex. tvister mellan två företag inte omfattas av bestämmelserna om medling. Enligt förslaget skall medlingsbyrån bedöma om det är ändamålsenligt att ett tvistemål behandlas i systemet för medling vid brott.

3.2.5. *Förslag angående förfarandet vid medling*

Allmänt

I fråga om det förfarande som skall följas vid medling föreskrivs i lagen i huvudsak endast om sådant som är särskilt viktigt med tanke på klienternas rättssäkerhet och likabehandlingen av klienterna. Detaljerade bestämmelser om medlingsförfarandets olika skeden och innehåll ingår inte i lagen, eftersom de i onödan skulle hindra utvecklandet av verksamheten och möjligheten att använda kreativa lösningar. Medlingsförfarandets innehållsfrågor lämpar sig bättre för att behandlas i en sådan handbok för medlingsverksamheten som också används för närvarande.

Barn och deras vårdnadshavares ställning vid medling

I den arbetsgrupp som utarbetade det lagförslag som propositionen grundar sig på fanns det flera åsikter i frågan om lagen skulle innehålla bestämmelser om huruvida en vårdnadshavare måste ge sitt medgivande till medlingen och om vårdnadshavarens närvaro vid medlingsmöten. I den fortsatta beredningen ansågs det motiverat att avvika från de allmänna regler som gäller om företrädande av minderåriga barn.

Den med avseende på medlingsverksamheten viktigaste bestämmelsen om företrädande av barn finns i 4 § 3 mom. i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983), enligt vilken vårdnadshavaren företräder barnet i dess personliga angelägenheter, om inte annat har bestämts i lag. Bestämmelsen innebär att vårdnadshavarnas medgivande är nödvändigt för att ett barn skall kunna delta i medling.

Av medlingens karaktär följer att också barnets medgivande är nödvändigt för att medling överhuvudtaget skall vara möjligt. Enligt förslaget kan medling genomföras endast mellan parter som personligen har gett sitt medgivande till medlingen. Förslaget innebär till denna del en avvikelse från 4 § 3 mom. i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt, som ger vårdnadshavaren uteslutande beslutanderätt.

Däremot hindrar vårdnadshavarens nekande ett minderårigt barn från att delta i medling, även om barnet ger sitt medgivande. I vissa fall kan detta dock leda till situationer som inte är ändamålsenliga, men oftast torde det också vara i barnets intresse att medlingen genomförs i samförstånd med vårdnadshavaren.

Enligt förslaget kan initiativ till medling tas bland annat av en part. Om parten är minderårig, företräds parten av vårdnadshavaren enligt 4 § 3 mom. i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt.

I propositionen föreslås att medlingsmötena när en part är minderårig i regel skall ordnas så att barnet har möjlighet att få stöd av sin vårdnadshavare. I Europarådets ministerkommittés rekommendation angående medling i brottmål används ett motsvarande uttryck, enligt vilket det till det processrättsliga grundskyddet som skall tillämpas vid medling hör att barnet skall ha rätt att få hjälp av sina föräldrar. Den föreslagna bestämmelsen innebär i praktiken att vårdnadshavaren i allmänhet kan vara närvarande vid ett medlingsmöte om han eller hon så önskar. I alla situationer innebär vårdnadshavarens närvaro dock inte en möjlighet för barnet att få stöd, utan

vårdnadshavarens närvaro kan t.o.m. uppenbart strida mot barnets bästa. I en sådan situation kan medlingsmötet enligt förslaget ordnas utan att vårdnadshavaren närvarar.

Sekretess

En grundförutsättning för en lyckad medling är att de diskussioner som förs under medlingen är konfidentiella. Detta främjar parternas vilja att fritt uttrycka sina tankar och känslor och skapar förutsättningar för samförstånd. Därför föreslås att lagen skall innehålla bestämmelser som betonar att medlingen är konfidentiell.

Propositionen utgår från att medlingsverksamheten i sin helhet skall omfattas av lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999, nedan offentlighetslagen). Skyldigheten att iaktta sekretess i fråga om handlingar som ansluter sig till medlingen och uppgifter som kommer fram under medlingen bestäms sålunda i enligt 24 § i offentlighetslagen.

Tillämpningen av offentlighetslagen på medlingsverksamheten innebär att medlingsbyråerna är sådana myndigheter som avses i 4 § i offentlighetslagen.

Vilka personer som omfattas av tystnadsplikt bestäms enligt 23 § i offentlighetslagen. Tystnadsplikten omfattar alla som hör till medlingsbyråns personal och alla frivilliga medlare. En part i en medlingsprocess får inte för utomstående röja sekretessbelagda uppgifter som han eller hon fått tillgång till under medlingen.

En person som omfattas av tystnadsplikt får inte utnyttja uppgifter som är sekretessbelagda med stöd av offentlighetslagen. Med tanke på att medlingsförfarandet skall vara konfidentiellt är det skäl att i viss mån utvidga förbudet mot utnyttjande, så att parterna inte får utse medlaren till vittne i ett ärende som hänför sig till ett brott som medlingen gäller. Tanken är att de sekretessbelagda uppgifter som gäller medlingen inte skall tas upp i en senare rättegång. Åklagaren kan dock utse medlaren till vittne, och de uppgifter som var ämnade att vara konfidentiella kan i så fall komma fram i en rättegång. För att trygga medlingens konfidentiella karaktär kan det

vara motiverat att överväga om en bestämmelse om förbud att vittna för medlare skall tas in i 17 kap. i rättegångsbalken.

4. Propositionens konsekvenser

4.1. Ekonomiska verkningar och konsekvenser i fråga om organisation och personal

I propositionen föreslås att ersättning för kostnader för ordnandet av medlingsverksamhet skall betalas av statens medel. Avsikten med ersättningen är att täcka de genomsnittliga kostnaderna som uppkommer av upprätthållandet av medlingsbyråerna och en ändamålsenlig produktion av tjänster samt den utbildning som ordnas för personal som deltar i medling. Ersättningen för kostnaderna förutsätter på årsnivå ett anslag på 6,3 miljoner euro i statsbudgeten under social- och hälsovårdsministeriets huvudtitel.

Antalet heltidsanställda ledare för medlingsverksamhet var sammanlagt 16 år 2004. När reformen har genomförts kommer det att finnas ca 80 personer ansvariga personer eller personer som sköter andra handledningsuppgifter inom medlingsverksamheten. Dessutom kommer det att behövas ca 60 hel- eller deltidsanställda kanslisters.

När medlingsverksamheten utvidgas så att den blir rikstäckande, kommer ca 2 500 frivilliga att verka som medlare i stället för nuvarande ca 600. På årsnivå kommer ca 8 500 fall att hänvisas till medling. Antalet fall ökar med ca 5 500 i jämförelse med för närvarande. Till de kostnader som staten skall ersätta hör också den kostnadsersättning som betalas till medlaren. En eller två medlare kan delta i en medling. Den genomsnittliga kostnadsersättningen per medling är ca 50 euro.

Vid länsstyrelserna måste det inrättas fem nya tjänster för att ordnandet av medlingstjänsterna och länsstyrelsens uppgifter i anslutning till utvecklandet av verksamheten skall kunna skötas på ett

ändamålsenligt sätt. Länsstyrelsernas lönekostnader och omkostnader ökar med 0,5 miljoner euro på årsnivå till följd av reformen.

I och med att medlingsverksamheten skall inrättas fr.o.m. mars 2006 i hela landet förutsätts snabba åtgärder av länsstyrelserna. De nya tjänsterna hinner sannolikt varken inrättas eller åtminstone inte tillsättas innan det nya systemet införs. I denna situation är det motiverat att länsstyrelserna får ett särskilt verkställighetsanslag i den andra tilläggsbudgeten för 2005, så att de på ett så smidigt och snabbt sätt som möjligt kan få tillgång till extra arbetskraft för att genomföra reformen. Verktställighetsanslaget är 250 000 euro och det skall ingå i den andra tilläggsbudgeten under inrikesministeriets huvudtitel.

4.2. Konsekvenser för olika medborgargrupperns ställning

Utvidgningen av medlingsverksamheten så att den täcker hela landet främjar jämställdheten i och med att parterna oberoende av boningsort har lika möjligheter till medlingstjänster. Den föreslagna lagen har konsekvenser i synnerhet för invånarna i mindre kommuner, eftersom medlingsmöjligheterna för närvarande är sämre i små kommuner som inte har egna medlingsbyråer.

En lyckad medling kan ha positiva följder med tanke på det straffrättsliga påföljdssystemet. Gärningsmannen kan undgå åtal eller dom eller medlingen kan beaktas som strafflindringsgrund. I målsägandebrott kan medlingen leda till att målsäganden lägger ned åtalet.

I och med att verksamheten utvidgas kommer dessa följder att i synnerhet gälla unga manliga gärningsmän. Av de brott som hänvisats till medling har över hälften begåtts av personer under 20 år. Kommissionen för utredning av ungdomsbrottslighet har i sitt betänkande uppskattat att gärningsmannen är en man i de allra flesta av de brott som hänvisas till medling. Kvinnornas andel av de brott som behandlades genom medling uppskattades till mellan 10 och 20 procent.

5. Beredningen av propositionen

5.1. Beredningsskeden och beredningsmaterial

Behovet av och innehållet i en lagstiftning om medlingsverksamhet bedömdes första gången av en arbetsgrupp för utvecklandet av medling i brott- och tvistemål som tillsattes av social- och hälsovårdsministeriet 1994. Arbetsgruppen ansåg i sin promemoria (SHM 1995:14) att det tydligaste sättet att trygga tillgången till medling är att genom lag bestämma att medling är en av kommunernas lagstadgade uppgifter. Detta ansågs dock vara både politiskt och ekonomiskt orealistiskt. Arbetsgruppen bedömde att medling som obligatorisk myndighetsverksamhet också skulle förlora en del av sin karaktär av spontant alternativ som är så viktig för medlingsprocessen. Arbetsgruppen ansåg att en reglering av skyldigheten att ordna medlingsverksamhet inte var ändamålsenlig med tanke på verksamhetens utveckling, utan att ministerierna skulle genom olika former av styrning och utbildning försöka bidra till att medlingsverksamheten sprids så mycket som möjligt. Enligt arbetsgruppen borde medling nämnas i barnskyddslagen och socialvårdslagen. Däremot ansåg arbetsgruppen att det inte fanns något behov av att lagstifta om medlingsprocessens innehåll.

En arbetsgrupp för utvärdering och uppföljning av medling i brott- och tvistemål, som tillsattes av social- och hälsovårdsministeriet 1998, föreslog i sin mellanrapport (SHM 1999:12) att en rikstäckande medlingsverksamhet kan ordnas så att verksamheten organiseras enligt den s.k. skuldrådgivningsmodellen. Staten skulle svara för finansieringen och övriga organisationer, i huvudsak kommunerna, skulle genom uppdragsavtal sköta produktionen av medlingstjänster. Efter arbetsgruppens förslag tillsatte social- och hälsovårdsministeriet våren 2000 en utredare som skulle utreda hur denna modell passade för medling.

Utredaren hade bl.a. till uppgift att

kartlägga den rådande situationen i fråga om medlingens utbredning, kostnader, behov och organisering och utarbeta ett förslag till hur medlingsverksamheten skall organiseras så att den täcker hela landet.

Förslagen i utredaren Juhani Iivaris rapport bereddes vidare i ett utkast till en lag av en arbetsgrupp som tillsatts av social- och hälsovårdsministeriet för att utreda utvecklandet av en nationellt täckande medlingsverksamhet och behovet av att reglera verksamheten. Arbetsgruppen överlämnade sin promemoria till social- och hälsovårdsministeriet i april 2002. I promemorian ingick ett lagförslag, som sedan bereddes vidare som tjänsteuppdrag vid social- och hälsovårdsministeriet till ett propositionsutkast sommaren 2002. Utkastet till regeringsproposition bearbetades ytterligare utgående från diskussioner som fördes under åren 2003–2005 i delegationen för förlikning i brottmål.

Utkastet till regeringsproposition har i enlighet med 8 § 3 mom. i kommunlagen (365/1995) behandlats genom samrådsförfarande.

5.2. Remissutlåtanden

Sammanlagt 25 remissinstanser har lämnat sitt utlåtande om den promemoria av arbetsgruppen för utredandet av utvecklandet av en nationellt täckande medlingsverksamhet och behovet av att reglera verksamheten som det aktuella lagförslaget grundar sig på. Remissinstanserna var bl.a. justitieministeriet, inrikesministeriet, finansministeriet, riksåklagarämbetet, Stakes, samtliga länsstyrelser, samt av städerna Helsingfors, Kajana, Kuopio, Rovaniemi, Tammerfors, Åbo och Vasa. Av organisationerna gav förutom Finlands kommunförbund följande ett utlåtande, Förbundet för mödra- och skyddshem rf, Stiftelsen för kriminalvårdens främjande, Våldtäktskriscentralen Tukinainen, Sovinnon vuoksi ry, Finlands Advokatförbund, Suomen Demokraattiset Lakimiehet ry (Rättspolitiska föreningen Demla ry) och Suomen Sovittelun Tuki ry.

Medlingsverksamheten och utvecklandet

av verksamheten så att den omfattar hela landet ansågs i utlåtandena över lag vara viktigt. Åsikterna var i viss mån delade i fråga om huruvida den allmänna ledningen, styrningen och övervakningen på riksnivå skall höra till social- och hälsovårdsministeriet eller justitieministeriet. En annan fråga som delade åsikterna var i vilken utsträckning lagen skall begränsa arten av ärenden som kan behandlas genom medling. Lämpligheten av att behandla grova

brott och i synnerhet sexualbrott samt familjevåld genom medling ifrågasattes i flera utlåtanden. Å andra sidan ansåg man i flera utlåtanden att det var lämpligt att området för medling inte begränsas genom lag, utan att ett ärendes lämplighet för medling avgörs från fall till fall.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslag

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §. *Lagens tillämpningsområde.* För att fastställa lagens tillämpningsområde innehåller 1 mom. en komprimerad beskrivning av vad som i lagen avses med medling vid brott.

För att begreppet medling och lagens tillämpningsområde skall framgå så tydligt som möjligt redan i lagens första paragraf, nämns det i 2 mom. att medling också kan ske vid sådana tvistemål i vilka åtminstone en part är en privatperson.

I 3 mom. nämns lagens egentliga tillämpningsområde. I lagen föreskrivs om ordnandet av medlingsverksamhet, statens ersättning för kostnader samt förfarandet vid medling.

2 §. *Allmänna förutsättningar för medling.* Paragrafen tar upp de grundläggande förutsättningarna för att ett ärende skall kunna behandlas vid medling. Medling kan ske endast mellan parter som ger sitt medgivande till medling. En part har rätt att när som helst ta tillbaka sitt medgivande, varvid medlingen, om den redan har inletts, omedelbart skall avbrytas. Om avbrytande av medling föreskrivs särskilt i lagens 19 §.

I lagen föreskrivs inte om åldersgräns för deltagande i medling, vilket innebär att också en minderårig person kan vara part i en medling. Minderårigas deltagande begränsas dock av kravet att parten skall förstå betydelsen av medlingen och de avgöranden som träffas under den. När personens mognad i detta fall bedöms finns det skäl att beakta personens ålder, utvecklingsnivå samt omständigheterna i sin helhet.

Också minderåriga parter skall personligen ge sitt medgivande till medlingen. Av de skäl som framgår av den allmänna motiveringen behövs också båda vårdnadshavarnas medgivande för att ett barn skall kunna delta i medling.

Om en vuxen person har förklarats omyndig, skall han eller hon också

personligen ge sitt medgivande till medling för att medlingen skall kunna genomföras. Enligt 23 § 2 mom. i lagen om förmyndarverksamhet (442/1999) kan den som har förklarats omyndig och kan förstå sakens betydelse själv besluta om ärenden som gäller hans eller hennes person. En person som förklarats omyndig kan alltså delta i medling enbart om han eller hon själv ger sitt medgivande, samt om inte medlingen hindras av att han eller hon inte kan förstå vilken betydelse medlingen och de avgöranden som träffas har.

Om det finns fler än två parter, hindrar inte bestämmelsen medling mellan de parter för vilkas del de grundläggande förutsättningarna finns.

3 §. *Ärenden som behandlas genom medling.* I paragrafen begränsas inte de typer av ärenden som kan behandlas vid medling. De ovan i 2 § nämnda grundläggande förutsättningarna skall naturligtvis finnas för att en medling överhuvudtaget skall vara möjlig. Enligt första meningen i 1 mom. skall brottet dessutom vara sådant att det bedöms vara lämpligt för medling.

Enligt 15 § 1 mom. i den föreslagna lagen skall denna bedömning göras av medlingsbyrån. Medlingsbyrån skall enligt förslaget ha en omfattande prövningsrätt när den bedömer om ett brott är lämpligt för medlingsförfarande.

Bedömningen skall göras från fall till fall så, att fallets särdrag och omständigheterna beaktas som en helhet. T.ex. synpunkter som ansluter till parternas inbördes förhållande, såsom en tendens att skydda den svagare parten, kan leda till att ett fall inte anses lämpligt för medling, även om parterna ger sitt medgivande till medling och kan förstå betydelsen av de avgöranden som träffas. Brottets art kan i detta avseende vara av betydelse, t.ex. borde sexualbrott mot barn huvudsakligen inte behandlas genom medling och det kan vara skäl att förhålla sig reserverat till medling när det gäller brott som förekommer i våld i närrelationer.

Om parterna uttryckligen önskar medling för att komma överens om en ersättning för den skada som brottet orsakat, skall medling

enligt andra meningen i 1 mom. kunna ordnas oberoende av vilken typ av brott det gäller.

Enligt 2 mom. är medlingsbyråns prövningsrätt när det gäller bedömningen av om ett tvistemål kan behandlas genom medling, ännu mer omfattande än när det gäller brott. Bestämmelsen innebär att ett tvistemål kan behandlas genom medling, om de grundläggande förutsättningarna för medling finns, och om medlingsbyrån bedömer att ärendet är lämpligt för medling och dessutom anser en behandling av saken genom brottsmedling vara ändamålsenligt.

Vid bedömningen av medlingens ändamålsenlighet är det motiverat att fästa uppmärksamhet vid om det finns särskilda organiserade medlingsförfaranden som sköts av personer som möjligen besitter större kompetens att behandla det aktuella fallet än de medlare som medlingsbyrån har tillgång till. Det kan vara fallet t.ex. när det gäller underhållsbidrag och omvårdnad om barn och umgängesrätt, som enligt 17 § 2 mom. i socialvårdslagen (710/1982) är sådan socialservice som hör till den socialvård som kommunen ordnar. Om det ansluter sig frågor till fallet som kräver särskild juridisk sakkunskap kan det lämpa sig bättre för medling som ordnas av Finlands Advokatförbund eller medling i tvistemål i allmänna domstolar.

Av 3 mom. framgår att medling vid brott kan vara ett parallellt eller alternativt sätt att behandla ett brott i förhållande till domstolsförfarande. Enligt bestämmelsen kan ett ärende tas upp för behandling genom medling oberoende av om det behandlas av en polis- eller åklagarmyndighet eller en domstol och oberoende av i vilket skede denna behandling befinner sig.

4 §. *Definitioner.* I paragrafen definieras tre centrala begrepp, medlingsbyrå, medlare och ansvarig person för medlingsverksamheten, som är av betydelse särskilt med avseende på tillämpningen av förfarandebestämmelserna i den föreslagna lagen.

Enligt 1 punkten avser medlingsbyrå en verksamhetsenhet vars uppgift är att producera medlingstjänster inom ett bestämt område. Byrån kan upprätthållas av kommunen, en organisation eller någon annan privat eller offentlig tjänsteproducent

enligt vad som avtalats mellan den ansvariga länsstyrelsen och tjänsteproducenten om ordnandet av tjänsterna i enlighet med 9 §. Om ett sådant avtal av någon anledning inte kunnat åstadkommas i ett område, skall länsstyrelsen själv ordna medlingstjänsterna i området på ett sätt som den anser lämpligt. I så fall kan medlingsbyrån t.ex. verka i anslutning till länsstyrelsen.

Med medlare avses enligt 2 punkten en för uppgiften utbildad person som sköter enstaka medlingsuppdrag under medlingsbyråns ledning och tillsyn. Avsikten är att det praktiska medlingsarbetet också i fortsättningen skall stödja sig på frivillig medborgarverksamhet. För att tillgången till tjänsterna skall kunna tryggas, nämns dock inte frivilligheten i paragrafen. Enligt lagen är det därför möjligt att också yrkesutbildad personal verkar som medlare.

Med en person som är ansvarig för medlingsverksamheten avses enligt 3 punkten en person vars uppgift är att ansvara för planering, utvecklande och ändamålsenligt genomförande av medlingsverksamheten inom medlingsbyråns verksamhetsområde, samt att vid behov även verka som medlare. Oberoende av på vilket sätt tjänsterna har ordnats är det meningen att det, liksom för närvarande, vid varje medlingsbyrå finns en person som är ansvarig för medlingsverksamheten. Vid byrån kan det dessutom finnas medlingshandledare, som under den ansvariga personens ledning handleder och övervakar medlarnas verksamhet. Den ansvariga personen och medlingshandledaren kan vid behov också verka som medlare, och de omfattas då av det som lagen föreskriver om medlare. I lagen föreskrivs inte om medlingshandledare, men bestämmelser om medlingshandledaren skall enligt den föreslagna lagens 9 § 3 punkten ingå i avtalet som ingås mellan länsstyrelsen och tjänsteproducenten.

Ordnande av medling och ersättande av kostnader

5 §. *Allmän ledning, styrning och övervakning.* Av de skäl som framgår av den allmänna motiveringen föreslås att den allmänna styrningen, ledningen och övervakningen av medlingsverksamheten skall höra till social- och hälsovårdsministeriet.

6 §. *Delegationen för förlikning i brottmål.* Det föreslås att en bestämmelse om delegationen för förlikning i brottmål tas in i lagen. Om sammansättningen och tillsättandet av delegationen samt om dess uppgifter föreskrivs i fortsättningen genom förordning av statsrådet.

7—8 §. *Skyldighet att ordna tjänster och produktionen av tjänsterna.* Skyldigheten att ordna tjänster hör enligt 7 § till länsstyrelsen. Länsstyrelsen skall ordna medlingsverksamheten så att den täcker hela länet.

I 8 § föreskrivs om de sätt på vilka länsstyrelsen i praktiken kan uppfylla skyldigheten att ordna tjänster. I första hand skall tjänsterna produceras så att länsstyrelsen ingår uppdragsavtal om produktionen av tjänsterna med kommunerna eller andra offentliga eller privata tjänsteproducenter.

Om man inte lyckas ingå avtal i någon del av länet, skall länsstyrelsen ta ansvar för ordnandet och i sista hand själv ordna tjänsterna. Det kan ske antingen så att länsstyrelsen anställer personal som sköter uppgiften eller på något annat sätt som länsstyrelsen anser lämpligt. Det kan t.ex. vara ett arrangemang där personer som anställts av länsstyrelsen sköter de uppgifter som hör till medlingsbyrån och frivilliga medlare sköter de enskilda medlingsfallen.

Länsstyrelsen skall enligt den föreslagna lagens 7 § utöver att tjänsterna är täckande också se till att de är ändamålsenligt ordnade. I egenskap av uppdragsgivare har alltså länsstyrelsen rätt och skyldighet att styra och leda tjänsteproducenternas verksamhet.

9 §. *Avtal om produktion av tjänster.* Paragrafen innehåller en förteckning över vad som åtminstone måste tas upp i uppdragsavtalet mellan länsstyrelsen och

tjänsteproducenten. Förteckningen är inte avsedd att vara uttömmande, utan avtalsparterna kan vid behov också komma överens om annat än det som nämns i paragrafen.

Tjänsteproducentens rätt till statsersättning bestäms med stöd av den föreslagna lagens 12 § 3 mom. och bestämmelser i förordningar av statsrådet som utfärdats med stöd av den. Enligt 2 punkten skall ersättningens belopp bestämmas närmare inom de gränser som dessa bestämmelser uppställer. Vidare bestäms om betalningen av ersättningen, såsom om ersättningen betalas på förhand eller i efterskott och i hur stora poster.

Enligt 4 punkten skall man avtala om utbildning som skall ordnas för personer som deltar i medling. Avsikten är att länsstyrelsen och tjänsteproducenten åtminstone skall avtala om hur grundutbildning och kompletterande utbildning för medlare ordnas inom tjänsteproducentens verksamhetsområde. Enligt 11 § är länsstyrelserna skyldiga att ordna kompletterande utbildning på riksnivå och lokalt.

10 §. *Behörighet som fordras av personer som deltar i medlingsverksamhet.* Med personer som deltar i medlingsverksamhet avses både frivilliga medlare och ansvariga personer och medlingshandledare som är anställda vid medlingsbyrån.

Paragrafens 1 mom. innehåller en vid beskrivning av den behörighet som fordras av personer som deltar i medlingsverksamhet. Enligt förslaget skall de ha en sådan utbildning, skicklighet och erfarenhet som en framgångsrik skötsel av uppgiften kräver. Närmare bestämmelser kan enligt 2 mom. vid behov utfärdas genom förordning av statsrådet.

Av den som har för avsikt att bli medlare har i praktiken fordrats minst grundutbildning för medlare. Det är motiverat att det också i fortsättningen är ett minimikrav som gäller den skicklighet som avses i paragrafen. Grundutbildningen för medlare har i allmänhet omfattat 30—40 timmar och bl.a. behandlat utgångspunkterna för medling, lagstiftning som ansluter till medling, skadestandsfrågor, ingående av

avtal och sociala färdigheter som behövs i olika situationer under medlingen. Utöver grundutbildning har det också ordnats kompletterande utbildning för medlare.

De ansvariga personernas och handledarnas grundutbildning varierar. På grund av arbetets svårighetsgrad kan det vara motiverat att kravet i framtiden är lämplig högskoleexamen.

Kompetenskrav och utbildning för medlare har också behandlats i bilaga V till Europarådets ministerkommittés rekommendation angående medling i brottmål och i kommentarerna till den. Rekommendationen ger en uppfattning om vilka färdigheter och erfarenheter det är motiverat att förutsätta av en medlare.

Enligt rekommendationen skall medlarna företräda alla samhällssektorer. De skall känna väl till alla lokala kulturer och grupper. En medlare skall ha sund omdömesförmåga och sådana sociala färdigheter som behövs vid medling. I rekommendationen konstateras vidare att medlarna skall genomgå en introduktionsutbildning innan de börjar sköta medlingsuppdrag. Målet för utbildningen skall vara en hög kompetens som beaktar färdigheter som behövs vid konfliktlösning, särskilda krav som arbete med brottsoffer och förövare ställer samt grundläggande kunskaper i det straffrättsliga systemet.

11 §. *Ordnande av kompletterande utbildning.* Enligt den föreslagna paragrafen skall länsstyrelserna vara skyldiga att sköta ordnandet av kompletterande utbildning för personer som deltar i medlingsverksamhet. Med personer som deltar i medlingsverksamhet avses både frivilliga medlare och fackmän, dvs. ansvariga personer och medlingshandledare.

Kompletterande utbildning skall ordnas på riksnivå och lokalt. Avsikten är att en utbildningsarbetsgrupp vid delegationen för förlikning i brottmål och länsstyrelserna tillsammans årligen gör upp en plan för följande års kompletterande utbildning och stödjandet av grund- och vidareutbildning på lokal nivå.

Ordnandet av grund- och vidareutbildning för medlare skall tas upp i uppdragsavtalet. Avsikten är att medlingsbyråerna skall sörja

för ordnandet av utbildningen i samarbete med lämpliga utbildningsorganisationer. Grund- och vidareutbildning kan t.ex. ordnas av medborgar- och arbetarinstitut, öppna universitet, sommaruniversitet och yrkeshögskolor.

Kompletterande utbildning på lokal nivå och riksnivå måste också ordnas för olika myndigheter, t.ex. polisen, åklagarna och tingsrätternas personal. Avsikten är att länsstyrelserna och delegationen för förlikning i brottmål kommer överens om ordnandet av utbildningen tillsammans med de olika samarbetsinstanserna. Den ifrågavarande myndigheten har huvudansvaret för ordnandet av den kompletterande utbildningen och kostnaderna för den.

Utbildningstjänsterna skall vid behov konkurrensutsättas i enlighet med lagen om offentlig upphandling (1505/1992).

12 §. *Ersättning av statens medel.* Kostnader som uppkommer av produktionen av medlingstjänster skall enligt 1 mom. ersättas med statens medel. Ett årligt anslag för betalning av ersättningen tas in i statsbudgeten. Vid dimensioneringen av anslaget beaktas de kostnader som i genomsnitt beräknas uppkomma av avlöningen av medlingsbyråernas personal, ersättningar som betalas till medlare, kostnader för tolkning och översättning och underhållet av lokaler samt övrig administration. Avsikten är att anslaget skall täcka kostnader för kompletterande utbildning som ordnas för personer som är ansvariga för medlingsverksamheten och medlingshandledarna samt kostnaderna för grund- och vidareutbildning av medlare.

Anslaget för medlingsverksamheten i statsbudgeten fördelas enligt 2 mom. mellan länsstyrelserna för att användas till de kostnader som avses i 1 mom. Grunderna för fördelningen är länets invånarantal, areal och brottslighetssituation.

I 3 mom. föreskrivs om kommunernas och de övriga tjänsteproducenternas rätt att få statsersättning för sina kostnader. Ersättningen skall bestämmas enligt kalkylmässiga grunder och betalas av länsstyrelsen på det sätt som man kommit överens om i det uppdragsavtal som avses i 9

§. Också länsstyrelsen skall ha motsvarande rätt till ersättning ifall länsstyrelsen undantagsvis själv verkar som tjänsteproducent. Grunderna för den ersättning som betalas till tjänsteproducenten är verksamhetsområdets invånarantal, areal och brottslighetssituation.

Paragrafens 4 mom. innehåller ett bemyndigande att utfärda förordning. Genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om grunderna för fördelningen av statsersättningen mellan länsstyrelserna samt grunderna för fastställandet av ersättningen till tjänsteproducenterna. Bestämmelserna skall dessutom gälla betalningen av ersättningen i de fall länsstyrelsen verkar som tjänsteproducent.

3 kap.

Förfarandet vid medling

13 §. *Hänvisande av ärenden till medling.* I dag är det oftast en polis- eller åklagarmyndighet som tar initiativet till medling. De kan också enligt 1 mom. vara initiativtagare.

En avsikt med bestämmelsen är att öka parternas initiativtagande när det gäller inledandet av medling. Därför nämns parterna först av de personer eller instanser som kan ta initiativ till medling. Vårdnadshavaren till en minderårig person nämns inte särskilt i bestämmelsen, men också vårdnadshavaren skall kunna ta initiativ till medling eftersom han eller hon företräder barnet i dess personliga angelägenheter enligt 4 § 3 mom. i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt.

Dessutom kan initiativet tas av en annan myndighet. Andra myndigheter kan t.ex. vara en barnskyddsmyndighet, skolans elevvårdsmyndigheter och rättshjälpsbyråerna. När en myndighet överväger att ta initiativet till medling skall den beakta sin tystnadsplikt i ärendet. Med tanke på genomförandet av medlingen är det också tillrådligt att initiativet alltid tas med den ifrågasvarande personens samtycke.

Det har upplevts som ett problem att det inte alltid finns tillräcklig information om

möjligheten till medling. Bl.a. delegationen för rättsskyddsärenden har fäst uppmärksamhet vid detta. Därför föreslås det att det i 2 mom. skrivs in att myndigheterna är skyldiga att i mån av möjlighet informera parterna om möjligheten att använda medling och hänvisa dem till medling. Skyldigheten gäller naturligt nog endast de myndigheter som har möjlighet att uppfylla den. Detta förutsätter att det hör till myndighetens verksamhet att möta klienter för vilkas del medling kan komma i fråga.

Avsikten är att öka kännedomen om möjligheten till medling genom att till förordningen om förundersökning och tvångsmedel (575/1988) foga en ny 6 a § enligt vilken förundersökningsmyndigheten skulle vara skyldig att anvisa parterna till medling i fall att myndigheten anser att ärendet som undersöks lämpar sig för att behandlas genom medling och parterna har uttryckt sitt samtycke till det.

14 §. *Platsen för medling.* Ett medlingsfall kan beröra flera medlingsbyråers verksamhetsområden. Av 1 mom. framgår vilken medlingsbyrå som skall behandla ett initiativ till medling. Avsikten är att medlingen kan ske också på en annan plats än i medlingsbyråns fasta verksamhetslokal. I första rummet skall ärendet behandlas i en sådan byrå inom vars verksamhetsområde någon av parterna bor eller där medlingen kan genomföras smidigt med beaktande av parternas omständigheter. Ett ärende kan också behandlas i den medlingsbyrå inom vars område brottet begicks.

Enligt 2 mom. kan en part alltid rikta initiativet till medlingsbyrån på sin boningsort. Målet är att det skall vara så enkelt som möjligt att få medling för en part som önskar det. Den byrå som tagit emot initiativet kan vid behov överföra ärendet för vidarebehandling till den byrå som är lämpligast.

Bestämmelserna om var medlingen skall ordnas är flexibla och förutsätter samarbete mellan byråerna. Vid valet av plats för medlingen är det skäl att fästa särskild uppmärksamhet vid parternas åsikter. Kommer inte medlingsbyråerna sinsemellan överens om vilken byrå som skall behandla ett initiativ till medling, hör behandlingen av

initiativet enligt 3 mom. till den medlingsbyrå som länsstyrelsen bestämmer, om medlingsbyråerna ligger i samma län. Om medlingsbyråerna ligger i olika län, fattar social- och hälsovårdsministeriet beslutet.

15 §. *Utredning av förutsättningarna för medling.* Den medlingsbyrå som enligt bestämmelserna i 14 § blir den byrå som behandlar initiativet till medling, skall utreda om det finns förutsättningar för medlingen innan den beslutar att ett ärende skall behandlas i medling. Medlingsbyrån skall enligt 1 mom. för det första försäkra sig om att de allmänna förutsättningar som det föreskrivs om i 2 § föreligger. Parterna skall alltså personligen ha givit sitt medgivande till medlingen. Dessutom skall de vara tillräckligt mogna för att förstå vilken betydelse medlingen och de avgöranden som träffas under den har. För att utreda de sistnämnda förutsättningarna kan medlingsbyrån behöva experthjälp. Av lagens sekretessbestämmelser följer att det är möjligt att skaffa utomstående experthjälp endast med medgivande från den person som saken gäller eller hans eller hennes lagliga ombud. Om det inte går att få tillräcklig utredning om en parts förmåga att förstå medlingens betydelse, skall medling inte inledas för hans eller hennes del.

Medlingsbyrån skall också bedöma om ett ärende är lämpligt för att behandlas vid medling och, om det gäller ett tvistemål, om medling är ändamålsenligt. Grunderna för bedömningen behandlas ovan i motiveringen till 3 §.

Med tanke på parternas rättssäkerhet är det viktigt att de får tillräcklig och riktig information om medlingsförfarandets karaktär och betydelsen av de avgöranden som träffas under medlingen innan de beslutar att ge sitt medgivande. I 2 mom. föreskrivs om medlingsbyråns skyldighet att upplysa parterna om detta. Samtidigt skall de upplysas om att de har rätt att när som helst ta tillbaka sitt medgivande och att medlingen då omedelbart måste avbrytas.

Om en part är en minderårig person behövs både ned minderårigas personliga medgivande och vårdnadshavarnas medgivande till medlingen. Medlingsbyrån

skall alltså informera både den minderåriga parten och vårdnadshavarna om de omständigheter som avses i 2 mom.

16 §. *Medlingsbyråns uppgifter i anslutning till medlingsförfarandet.* Paragrafen innehåller en förteckning över de viktigaste uppgifter som medlingsbyrån skall sköta när det gäller vart och ett av de enskilda medlingsfallen.

Att medlaren är opartisk är en av de viktigaste utgångspunkterna för medling. Därför skall uppgiften att utse en medlare enligt 1 punkten skötas av medlingsbyrån och inte av parterna. För att säkerställa att medlaren är opartisk föreslås att det i paragrafen hänvisas till förvaltningslagen (434/2003).

Till de ideologiska utgångspunkterna för medlingsverksamheten hör att medlingen genomförs av frivilliga medlare. Avsikten är att det är i första hand frivilliga som utses till medlare. Om inte någon frivillig medlare som är lämplig för uppgiften finns att tillgå, skall en person som är anställd vid medlingsbyrån utses till medlare.

De allmänna behörighetsvillkoren för medlare behandlas i 10 § och motiveringen till den. Med tanke på det enskilda medlingsärendet skall medlaren lämplighet bedömas utgående från hans eller hennes erfarenhet och personliga egenskaper. Detta innebär bl.a. att ju mer krävande ett medlingsuppdrag är, desto mer erfarenhet och utbildning borde medlaren ha.

För medlingsuppdraget behövs uppgifter om fallet och om bakgrunden till det. Oftast fås dessa uppgifter från brottsanmälan och förhörsprotokoll och de handlingar som bifogats till dem. I vissa fall kan man t.ex. behöva en utredning om försäkringsbolagets krav eller en kopia av domstolens beslut när medlingen gäller ett skadestånd som redan fastställts genom ett domstolsbeslut. Enligt 2 punkten är det medlingsbyråns uppgift att skaffa handlingar.

Eftersom medlingen till alla delar grundar sig på parternas frivilliga deltagande, behövs deras medgivande också för anskaffningen av handlingar. I alla situationer är det inte ens med medgivande från parterna möjligt att få tillgång till handlingar. Enligt 11 § i förundersökningslagen (449/1987) och 11 §

2 mom. 2 punkten i offentlighetslagen har en part inte rätt att få del av uppgifter innan en utredning avslutats, om detta kan innebära men för utredningen av brottet. I en sådan situation kan man vara tvungen att konstatera att ett fall inte lämpar sig för medling, eller att medlingen måste uppskjutas tills de uppgifter som behövs för medlingen är tillgängliga.

Enligt 3 punkten skall medlingsbyrån sköta anskaffningen av tolk och översättare. Tolk eller översättare kan behövas antingen därför att en part inte behärskar det språk som används vid medlingen, eller p.g.a. en sinnesdefekt eller ett talfel inte kan förstå den diskussion som förs eller göra sig förstådd under den. Principen om likabehandling som är inskriven i grundlagens 6 § förutsätter att dessa omständigheter inte får hindra en part från att delta i medling. I straffprocesser och förvaltningsförfaranden som sker på en myndighets initiativ ansvarar domstolen eller förvaltningsmyndigheten för anskaffningen av tolk och översättare samt för de kostnader som detta medför. Att samma ansvar föreskrivs för medlingsbyråerna är motiverat med tanke på principen om likabehandling.

När medlingen har avslutats är det ofta polis- eller åklagarmyndigheten som tagit initiativet till medlingen som får bedöma slutresultatet. Enligt 4 punkten skall medlingsbyrån överlämna uppgifter om medlingens gång och slutresultat till dessa myndigheter. För att en vidare behandling av ärendet skall grunda sig på riktiga uppgifter skall sekretessbestämmelser enligt förslaget inte utgöra ett hinder för utlämnandet av uppgifterna. Det är viktigt att de ovan nämnda myndigheterna får veta om man nått en överenskommelse under medlingen eller inte. Likaså är det viktigt att myndigheterna får veta på vilket sätt man kommit fram till överenskommelsen och på vilka fakta den grundar sig.

17 §. *Medlarens uppgifter.* Paragrafen innehåller en förteckning över de av medlarens uppgifter som är viktigast för att medlingen skall lyckas. Medling genomförs i huvudsaken av två medlare som arbetar i par. Detta är också möjligt enligt den föreslagna lagen, även om lagen talar om medlaren i singularis.

Enligt 1 punkten skall medlaren ordna medlingsmöten med parterna. Avsikten är att medlaren enligt egen prövning också kan ordna möten som hålls på tu man hand med en part. Behov för detta finns till exempel i våldssituationer i närrelationer.

Enligt 2 punkten skall medlaren medla opartiskt och med respekt för alla parter. Detta betyder bl.a. att medlaren som leder samtalen skall tillåta alla parter jämlikt att framföra sina synpunkter. Medlarens opartiskhet äventyras inte av att han eller hon t.ex. med klarläggande frågor hjälper en part att uttrycka en sak om parten behöver hjälp för att bli rätt förstådd.

Enligt 3 punkten skall medlaren hjälpa parterna att sinsemellan finna lösningar som tillfredsställer dem. Detta betyder bl.a. att medlaren gör sammandrag av parternas synpunkter för att precisera i vilka frågor man nått samförstånd och vilka frågor som fortfarande väntar på lösning. Medlaren kan också presentera olika alternativa modellösningar på problematiska frågor för parterna och redogöra för lösningar som man tidigare kommit till i motsvarande fall.

En medlare skall känna till gränserna för sin sakkunskap. Enligt 4 punkten skall medlaren vid behov informera parterna om rättshjälp och andra tjänster.

Om medlingen leder till en överenskomme mellan parterna, är det alltid skäl att ingå en skriftlig överenskommelse med parternas eller, om det behövs, deras lagliga ombuds underskrifter. Eftersom deltagandet i medling är frivilligt, kan parterna inte dock tvingas att skriva under överenskommelser som nåtts under medlingen. Enligt 5 punkten skall medlaren i vilket fall som helst registrera överenskommelser som ingåtts under medlingen.

När medlingen har avslutats skall medlaren lämna en redogörelse för medlingen till medlingsbyrån. Om detta föreskrivs i 6 punkten. Redogörelsen skall vara underlagsmaterial när medlingsbyrån lämnar uppgifter till polis- och åklagarmyndighet i enlighet med 16 § 4 punkten. Uppgifter från redogörelsen behövs också när det görs upp beskrivande statistik över medlingsverksamheten och i eventuella

vetenskapliga utredningar. Dessutom kan redogörelsen behövas för övervakningen av medlingsverksamheten, t.ex. vid behandlingen av eventuella klagomål.

18 §. *Delta i medlingsmöten.* Av medlingens natur följer att parterna skall delta personligen i medlingen. Därför skall det inte vara möjligt att använda ett ombud vid medling. Däremot skall det enligt huvudregeln vara möjligt att använda ett biträde eller en stödperson. Ett hinder för detta är endast en situation där medlaren anser att användandet av ett biträde eller en stödperson äventyrar en störningsfri medling. Avsikten är att användningen av biträde eller stödperson inte skall förhindras på lätt vägande grunder och att parten vid behov skall erbjudas en möjlighet att utse ett nytt biträde eller en ny stödperson.

I paragrafen föreskrivs också om vårdnadshavarens närvaro vid medlingen när en part är minderårig. Enligt förslaget skall en vårdnadshavare kunna närvara vid medlingsmöten, om det inte uppenbart strider mot barnets bästa.

I 2 mom. föreskrivs om att det är medlingsbyråns uppgift att besluta om ett biträdes, en stödpersons eller en vårdnadshavares närvaro vid medlingsmötena ifall medlaren, parterna, och, om en part är minderårig, vårdnadshavaren inte kan enas om detta.

19 §. *Avbrytande av medling.* Enligt 1 mom. skall medlingsbyrån omedelbart avbryta medlingen om en part återtar sitt medgivande till medlingen, eller om det efter att medlingen har inletts framkommer att en part inte kan förstå betydelsen av medlingen och de avgöranden som fattas under medlingen.

Paragrafens 2 mom. betyder att medlingsbyrån kan avbryta medlingen, om det visar sig att det av annan orsak än den som avses i 1 mom. inte längre finns förutsättningar för att genomföra medlingen. Under pågående medling kan det t.ex. uppstå omständigheter som visar att ett fall inte lämpar sig för medling.

20 §. *Sekretess och tystnadsplikt.* Av de skäl som det redogörs för i den allmänna motiveringen föreslås att det föreskrivs om sekretess och tystnadsplikt i anslutning till

medlingsverksamheten. Enligt 1 mom. omfattas medlingsverksamheten i sin helhet av offentlighetslagen.

Skyldigheten att iaktta sekretess i fråga om handlingar som ansluter sig till medlingen och uppgifter som kommer fram under medlingen bestäms således enligt 24 § i offentlighetslagen. I anslutning till medling kan av de sekretessbelagda uppgifter som räknas upp i paragrafen t.ex. följande komma i fråga, uppgifter om privata affärs- eller yrkeshemligheter, socialvårdstjänster, hälsotillstånd eller handikapp, hälsovårdstjänster, sexuellt beteende, rättspsykiatrisk sinnesundersökning av en åtalad, personundersökning av en ung förbrytare eller lämplighetsutredning i samband med samhällstjänst som utförs i stället för fängelsestraff. Sekretessbelagda är t.ex. uppgifter om känsliga omständigheter som gäller privatlivet för någon som misstänks för ett brott, en målsägande eller någon annan som har samband med ett brottmål samt sådana handlingar som innehåller uppgifter om ett brottsoffer, om utlämnandet av uppgifter kränker offrets rättigheter, minnet av offret eller offrets närstående, förutsatt att utlämnandet av uppgifter inte är nödvändigt för utförande av ett myndighetsuppdrag.

Den föreslagna bestämmelsen innebär att medlingsbyråerna hör till de myndigheter som avses i 4 § i offentlighetslagen. Även om offentlighetslagens myndighetsbegrepp är vitt är det skäl att det för tydlighetens skull föreskrivs separat om detta. Länsstyrelserna, som också kan komma i kontakt med enskilda medlingsfall, är däremot sådana myndigheter som avses i offentlighetslagen utan att det nämns särskilt i bestämmelsen.

De personer som omfattas av tystnadsplikt bestäms enligt 23 § i offentlighetslagen. Tystnadsplikt gäller bl.a. alla som hör till medlingsbyråns personal, såsom personer som är ansvariga för medlingsverksamheten och medlingshandläggare, kontorspersonal och frivilliga medlare.

I fråga om tystnadsplikten som gäller parterna i en medlingsprocess tillämpas bestämmelsen i 23 § 2 mom. i offentlighetslagen enligt vilken en part eller hans ombud eller biträde inte för en utomstående får röja

en sekretessbelagd uppgift som erhållits på grundval av ställningen som part och som gäller någon annan än parten själv.

Tystnadsplikt och utnyttjandeförbud enligt offentlighetslagen innebär att den tystnadspliktige inte får röja sekretessbelagda uppgifter för utomstående och inte heller använda sekretessbelagda uppgifter för att skaffa sig själv eller någon annan fördel eller för att skada någon annan.

Möjligheten att utnyttja sekretessbelagda handlingar begränsas av en bestämmelse i 2 mom. enligt vilken parterna inte kan utse medlaren till vittne i ett ärende som ansluter sig till ett brott som behandlats genom medling.

Medlingsbyrån ordnar medling på uppdrag av länsstyrelsen, utom när länsstyrelsen inte kunnat åstadkomma ett avtal med en kommun eller någon annan tjänsteproducent. Enligt 5 § i offentlighetslagen är handlingar som upprättats på uppdrag av en myndighet sådana myndighetshandlingar som avses i lagen. Den myndighet som har givit uppdraget, i detta fall länsstyrelsen, fattar enligt 14 § i offentlighetslagen beslut om utlämnande av uppgifter ur en sådan handling, om inte något annat följer av uppdraget. Enligt bestämmelsen kan det avtalas i uppdragsavtalet att beslut om utlämnande av uppgifter fattas av medlingsbyrån, vilket är motiverat eftersom handlingarna innehas av medlingsbyrån som den har de bästa förutsättningarna för att bedöma om utlämnandet av uppgifter är motiverat. För att medlingsbyråernas behörighet att besluta om utlämnande av uppgifter skall ordnas enhetligt, föreslås att det föreskrivs om detta direkt i lagen i enlighet med 3 mom., så det inte blir beroende av vad som avtalas i uppdragsavtalet.

4 kap.

Särskilda bestämmelser

21 §. *Behandling av tvister gällande avtal om ordnande av medling.* Det föreslås att det för tydlighetens skull föreskrivs i paragrafen att tvister som gäller avtal som ingåtts om ordnande av medlingsverksamhet behandlas

som förvaltningstvistemål i förvaltningsdomstolen i enlighet med vad som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996).

22 §. *Sökande av ändring.* I ett beslut som avses i den föreslagna lagens 14 § 3 mom. genom vilket en länsstyrelse eller social- och hälsovårdsministeriet bestämmer att ett ärende skall behandlas vid en bestämd medlingsbyrå, kan ändring sökas i enlighet med förvaltningsprocesslagen.

Detsamma gäller medlingsbyråns beslut om att inte ta emot ett ärende för behandling eller om avbrytande av en inledd medling.

I samband med beredningen av propositionen var möjligheten att föreskriva om besvärsförbud aktuell. Enligt besvärsförbudet skulle ändring i medlingsbyråns beslut inte få sökas genom besvär. Ett besvärsförbud kan motiveras med att medling är ett alternativt eller parallellt förfarande i förhållande till domstolsförfarande, och att en part alltid kan försöka få saken behandlad i domstol. Dessutom betonar ett besvärsförbud tanken att medling skall bli ett förfarande som är så fritt till formen som möjligt och därför inte belastas av de formaliteter som ansluter sig till besvärsrätt.

Å andra sidan kan resultatet av en medling ha betydande konsekvenser för en parts rättsliga ställning i det straffrättsliga påföljdssystemet. En lyckad medling kan innebära att en person som är misstänkt för brott undgår åtal eller dom eller att medlingen beaktas som en straffflindringsgrund. Att neka parter som önskar medling möjligheten till medling innebär att de kanske inte får möjlighet att ta del av dessa fördelar. Denna synpunkt talar för att en part i ett medlingsärende skall ha rätt att besvara sig över ett beslut om förvägrande av medling eller avbrytande av medling, i synnerhet då medlingsbyrån enligt förslaget skall ha omfattande prövningsrätt när den fattar dessa beslut. Besvärsrätten stöds av den bestämmelse i 21 § i grundlagen som säkerställer att det är en grundläggande rättighet för var och en att få ett beslut som gäller hans eller hennes rättigheter och skyldigheter behandlat vid domstol eller något annat oavhängigt rättsskipningsorgan.

23 §. *Medlingsbyråns anmälningsskyldighet.* Medlingsbyrån skall utan dröjsmål anmäla sitt beslut, med vilket den har vägrat ta emot ett ärende för behandling eller avbrutit medlingen, till den polis- eller åklagarmyndighet som tagit initiativet.

24 §. *Avgiftsfrihet i fråga om handlingar som anskaffas för medling.* Bestämmelsen ger medlingsbyrån rätt att avgiftsfritt av polis- och åklagarmyndigheter samt domstolar få de handlingar som behövs för medlingen.

25 §. *Ikraftträdande.* Lagen avses träda i kraft så snart som möjligt efter det att den har antagits och blivit stadfäst. Tjänsterna skall dock ordnas på det sätt som avses i förslaget fr.o.m. ingången av mars 2006.

2. Närmare bestämmelser

Den föreslagna lagen innehåller tre separata bestämmelser med bemyndiganden med stöd av vilka avsikten är att utfärda förordningar av statsrådet om medling vid brott.

Om delegationen för förlikning i brottmåls uppgifter och sammansättning skall enligt lagens 6 § också i fortsättningen föreskrivas närmare genom förordning av statsrådet. De gällande bestämmelserna ingår i statsrådets förordning om delegationen för förlikning i brottmål, men för att främja lagstiftningens enhetlighet är det motiverat att överföra dessa bestämmelser till en statsrådets förordning om medling vid brott.

Om behörigheten för personer som deltar i

medling skall enligt 10 § vid behov utfärdas närmare bestämmelser genom förordning av statsrådet. Utfärdandet av närmare bestämmelser är dock inte aktuellt i detta skede.

I en förordning som utfärdas av statsrådet är det däremot nödvändigt att föreskriva närmare om detaljer i anslutning till den statsersättning som skall betalas för medlingsverksamhet. Bemyndigandet ingår i den föreslagna lagens 12 § 4 mom. Genom förordning föreskrivs om grunderna för fördelningen mellan länsstyrelserna av det sammanlagda beloppet av statsersättningen, grunderna för fastställandet av ersättningen till tjänsteproducenterna samt betalningen av ersättningen till länsstyrelsen i de fall länsstyrelsen undantagsvis själv producerar tjänsterna.

3. Ikraftträdande

I propositionen föreslås att lagen skall träda i kraft så snart som möjligt efter det att den har antagits och blivit stadfäst. För att länsstyrelserna skall få en rimlig tid för ordnandet av verksamheten som baserar sig på uppdragsavtal, föreslås det i propositionen att tjänsterna skall ordnas och produceras i enlighet med lagen från och med mars 2006. Enligt den föreslagna ikraftträdandebestämmelsen kan länsstyrelserna förbereda uppdragsavtalen redan innan lagen träder i kraft.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

Lag

om medling vid brott

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

medlingen.

Allmänna bestämmelser

3 §

1 §

Ärenden som behandlas vid medling

Lagens tillämpningsområde

Med medling vid brott (*medling*) avses i denna lag en avgiftsfri tjänst, som innebär att det ordnas möjlighet för parterna att genom en opartisk medlares förmedling mötas förtrolighet för att behandla de psykiska och materiella skador som ett brott orsakat ett offer samt att på egen hand försöka komma överens om åtgärder för att gottgöra dessa skador.

Medling kan tillämpas även i sådana tvistemål i vilka åtminstone en part är en privatperson. I fråga om tvisten och parterna gäller då i tillämpliga delar vad som i denna lag föreskrivs om brott och parter.

I denna lag föreskrivs om ordnandet av medlingsverksamhet, statens ersättning för kostnaderna för verksamheten samt förfarandet vid medling.

2 §

Allmänna förutsättningar för medling

Medling endast genomförs mellan parter som personligen och frivilligt har uttryckt sitt samtycke till medlingen och som kan förstå betydelsen av en medling och de avgöranden som träffas under den. Parterna har rätt att återta sitt samtycke när som helst under

Medling kan ske i fråga om sådana brott som bedöms vara lämpliga för medling med beaktande av särdragen hos varje enskilt fall samt omständigheterna som helhet. I fråga om ersättning för skada som ett brott orsakat kan medling ske oberoende av brottets art.

Tvistemål kan behandlas vid medling under de förutsättningar om vilka föreskrivs i 1 mom., om medling kan anses vara en ändamålsenlig åtgärd.

Behandling eller avgörande av ärendet vid en polis- eller åklagarmyndighet eller en domstol utgör inget hinder för medling.

4 §

Definitioner

I denna lag avses med

1) *medlingsbyrå* en verksamhetsenhet vars uppgift är att i enlighet med 8 § producera medlingstjänster inom ett bestämt område,

2) *medlare* en för uppgiften utbildad person som sköter enstaka medlingsuppdrag under medlingsbyråns ledning och tillsyn, och

3) *person ansvarig för medlingsverksamheten* en person vars uppgift är att ansvara för planering, utvecklande och ändamålsenligt genomförande av medlingsverksamheten inom medlingsbyråns

verksamhetsområde, samt att vid behov även verka som medlare.

2 kap.

Ordnande av medling och ersättande av kostnader

5 §

Allmän ledning, styrning och övervakning

Den allmänna ledningen, styrningen och övervakningen av medlingsverksamheten ankommer på social- och hälsovårdsministeriet.

6 §

Delegationen för medling vid brott

För styrningen, övervakningen och utvecklandet på riksnivå av medlingsverksamheten finns i anslutning till social- och hälsovårdsministeriet en delegation för medling vid brott som tillsätts av statsrådet för tre år i sänder. Närmare bestämmelser om delegationens uppgifter och sammansättning utfärdas genom förordning av statsrådet.

7 §

Skyldighet att ordna tjänster

Länsstyrelsen är skyldig att ordna medlingsverksamhet så, att tjänsten är tillgänglig och ändamålsenligt genomförd i hela länet.

8 §

Produktionen av tjänsterna

Tjänsterna kan produceras så att länsstyrelsen

1) med en kommun ingår ett i 2 § 2 mom. i kommunallagen (365/1995) avsett uppdragsavtal, genom vilket kommunen

förbinder sig att producera tjänsten inom sitt område eller utöver sitt område också inom andra kommuners område eller delar av deras område så som avtalas enligt 9 §, eller

2) med en offentlig eller en privat tjänsteproducent ingår ett avtal, genom vilket tjänsteproducenten förbinder sig att sköta produktionen av tjänsten inom ett område om vilket det avtalats enligt 9 §.

Kan tjänster inte produceras i ett område i enlighet med 1 mom., skall länsstyrelsen producera tjänsterna i området med hjälp av personal som den anställer eller på något annat sätt som den anser lämpligt.

9 §

Avtal om produktion av tjänster

I ett avtal om produktion av tjänster skall avtalas åtminstone om

1) det verksamhetsområde inom vilket den i avtalet avsedda tjänsten ordnas,

2) beloppet av statens ersättning med iakttagande av de grunder om vilka föreskrivs i 12 § 3 mom. samt om betalningen av ersättningen,

3) personer ansvariga för medlingsverksamheten, medlingsbyråns övriga personal samt antalet medlare,

4) utbildning som skall ordnas för personer som deltar i medling,

5) avtalets giltighetstid, samt

6) uppsägning av avtalet.

10 §

Behörighet som fordras av personer som deltar i medlingsverksamhet

Personer ansvariga för medlingsverksamheten, medlare och övriga personer som deltar i medlingsverksamhet skall ha sådan utbildning, skicklighet och erfarenhet som en framgångsrik skötsel av uppgiften förutsätter.

Närmare bestämmelser om behörighetsvillkor för de personer som avses i 1 mom. kan vid behov utfärdas genom förordning av statsrådet.

11 §

Ordnande av kompletterande utbildning

Länsstyrelserna skall på riksnivå och lokalt sörja för ordnandet av kompletterande utbildning för personer som deltar i medlingsverksamhet.

12 §

Ersättning av statens medel

Ersättning för kostnader för ordnandet av medlingsverksamhet betalas av statens medel. Ersättningens sammanlagda belopp fastställs årligen till ett belopp som motsvarar de kostnader som i genomsnitt beräknas uppkomma av upprätthållandet av medlingsbyråerna, produktionen av tjänsterna och den utbildning som är avsedd för personer som deltar i medlingsverksamhet.

Ersättningens sammanlagda belopp fördelas mellan länsstyrelserna att användas till de kostnader som avses i 1 mom. Grunder för fördelningen är länets invånarantal, areal och brottslighetssituation.

Tjänsteproducenten har rätt att för kostnader som avses i 1 mom. av staten få en ersättning som betalas på kalkylmässiga grunder. Ersättningens storlek bestäms enligt invånarantalet i tjänsteproducentens verksamhetsområde, verksamhetsområdets areal och dess brottslighetssituation.

Närmare bestämmelser om grunderna för den fördelning som avses i 2 mom. samt grunderna för fastställandet av den ersättning som avses i 3 mom. och betalningen av ersättning till länsstyrelsen i de fall som avses i 8 § 2 mom. utfärdas genom förordning av statsrådet.

3 kap.

Förfarandet vid medling

13 §

Initiativ till medling

Initiativ till medling kan tas av en part i ett brott, en polis- eller åklagarmyndighet eller en annan myndighet.

Myndigheterna skall i mån av möjlighet och enligt behov upplysa parterna om möjligheten till medling och hänvisa dem till medling.

14 §

Platsen för medling

Ett initiativ till medling behandlas vid den medlingsbyrå inom vars område någon av parterna är bosatt och där medlingen med beaktande av parternas omständigheter kan ske smidigt. Ett initiativ kan också behandlas vid den byrå inom vars verksamhetsområde brottet har ägt rum.

En part kan alltid föra ett initiativ till medling till den medlingsbyrå inom vars verksamhetsområde han eller hon är bosatt. Om den medlingsbyrå som tagit emot initiativet inte tar upp initiativet till behandling, skall den utan dröjsmål lämna uppgift om initiativet till en sådan byrå som den i enlighet med 1 mom. anser vara lämplig att behandla initiativet.

Kommer inte medlingsbyråerna sinsemellan överens om vilken byrå som skall behandla initiativet till medling för behandling, ankommer behandlingen av initiativet på den medlingsbyrå som länsstyrelsen bestämmer, om medlingsbyråerna ligger i samma län. Om medlingsbyråerna ligger i olika län, bestämmer social- och hälsovårdsministeriet vilken byrå som skall behandla initiativet.

15 §

Utredning av förutsättningarna för medling

Innan medlingsbyrån fattar beslut om inledande av medling skall den försäkra sig om att de förutsättningar för medling om vilka föreskrivs i 2 § föreligger samt bedöma om ärendet lämpar sig för medling. Är det fråga om ett tvistemål skall medlingsbyrån dessutom bedöma om det är ändamålsenligt

att behandla ärendet genom medling.

Innan en part ger sitt medgivande till medling skall medlingsbyrån upplysa parten om medlingsförfarandets karaktär, betydelsen av de avgöranden parten möjligen träffar under medlingen samt partens rätt att återta sitt medgivande till medlingen.

16 §

Medlingsbyråns uppgifter i anslutning till medlingsförfarandet

När en medlingsbyrå har åtagit sig medlingen i ett ärende skall den

1) utse en medlare som är lämplig för uppgiften på grundval av sin erfarenhet och sina personliga egenskaper samt som inte är jävig på det sätt som avses i förvaltningslagen (434/2003),

2) med parternas medgivande skaffa de handlingar som behövs för medlingen från polis- eller åklagarmyndigheten, domstolen eller andra instanser,

3) se till att en tolk eller översättare skaffas, om en part inte behärskar det språk som används vid medlingen eller på grund av en hörsel-, syn- eller tolskada eller av någon annan orsak inte kan förstå den diskussion som förs under medlingen eller göra sig förstådd i den, samt

4) efter avslutad medling utan hinder av sekretessbestämmelser informera den polis- eller åklagarmyndighet som tagit initiativet till medlingen om medlingens gång och resultat.

17 §

Medlarens uppgifter

Medlaren skall

1) ordna medlingsmöten med parterna,
2) medla opartiskt och med respekt för alla parter,

3) hjälpa parterna att sinsemellan finna lösningar som tillfredsställer dem i fråga om gottgörelse för de psykiska och materiella skador som brottet i fråga orsakat offret,

4) informera parterna om tillgänglig rättshjälp och andra tjänster,

5) anteckna de överenskommelser mellan parterna som ingåtts under medlingen, samt

6) efter avslutad medling lämna en redogörelse över medlingen till medlingsbyrån.

18 §

Deltagande i medlingsmöten

Parterna skall delta personligen i medlingen. Vid medlingsmötena får en part använda ett biträde eller stödpersoner, om inte medlaren anser att detta äventyrar en störningsfri medling. Om är part ett minderårigt barn skall medling ordnas så att barnet har möjlighet att få stöd av sin vårdnadshavare, utom i det fall där vårdnadshavarens närvaro vid medlingsmötet uppenbart strider mot barnets bästa.

Om medlaren, parterna i medlingen eller en minderårig parts vårdnadshavare inte kan komma överens om ett biträdes, en stödpersons eller en minderårig parts vårdnadshavares deltagande i medlingen, fattar medlingsbyrån beslut i saken.

19 §

Avbrytande av medling

Medlingsbyrån skall omedelbart avbryta medlingen, om en part återtar sitt samtycke eller om det efter att medlingen har inletts framkommer att en part inte kan förstå betydelsen av medlingen eller de avgöranden som träffas under den.

Medlingsbyrån kan avbryta medlingen om, det visar sig att det av andra orsaker än de som avses i 1 mom. inte finns förutsättningar för att medlingen skall lyckas.

20 §

Sekretess och tystnadsplikt

På medlingsverksamhet tillämpas lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999), om inte annat föreskrivs nedan.

En part som deltar i medling får inte utse

en medlare till vittne i ett mål som hänför sig till ett brott som behandlats vid medling.

Utan hinder av vad som föreskrivs i 14 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet, fattar medlingsbyrån beslut om utlämnande av uppgifter ur en handling som hänför sig till medling och som en medlare eller en medlingsbyrå innehar. I fråga om medlingsbyråns rätt att till länsstyrelsen lämna ut uppgifter ur en sekretessbelagd handling gäller vad som föreskrivs i 29 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

4 kap.

Särskilda bestämmelser

21 §

Behandling av tvister gällande avtal om ordnande av medling

Tvister som gäller i 9 § avsedda avtal om ordnande av medlingsverksamhet behandlas som förvaltningstvistemål i förvaltningsdomstolen i enlighet med vad som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996).

22 §

Sökande av ändring

I fråga om sökande av ändring i beslut som länsstyrelsen eller social- och hälsovårdsministeriet har fattat med stöd av 14 § 3 mom. samt beslut som medlingsbyrån

har fattat med stöd av 15 § 1 mom. och 19 § gäller vad som bestäms i förvaltningsprocesslagen.

23 §

Medlingsbyråns anmälningsskyldighet

Medlingsbyrån skall utan dröjsmål anmäla sitt beslut, med vilket den har vägrat ta emot ett ärende för behandling eller avbrutit medlingen, till den polis- eller åklagarmyndighet som tagit initiativet.

24 §

Avgiftsfrihet i fråga om handlingar som anskaffas för medling

Medlingsbyrån har rätt att av polis- och åklagarmyndigheter samt domstolar avgiftsfritt få de handlingar som behövs för medlingen.

25 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 2005.

De tjänster som avses i denna lag skall ordnas i enlighet med 7 § och produceras i enlighet med 8 § från och med den 1 mars 2006.

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan lagen träder i kraft.

Nådendal den 23 juni 2005

Republikens President

TARJA HALONEN

Omsorgsminister *Liisa Hyssälä*